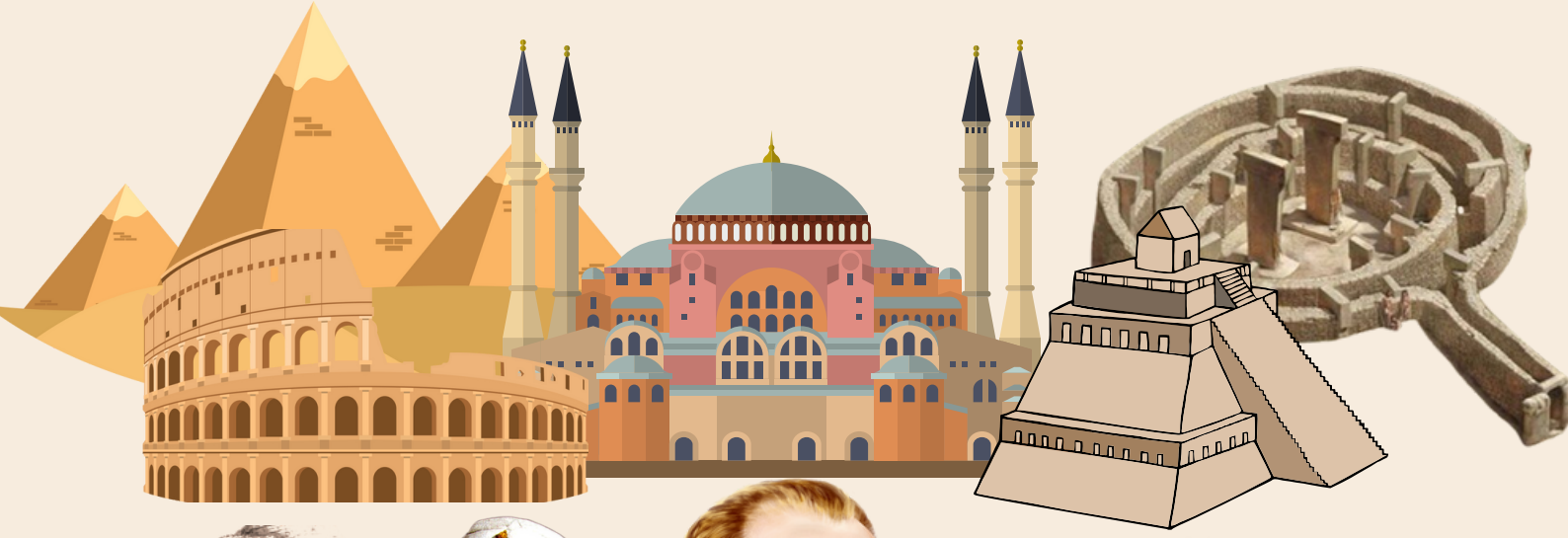

Tarih Ders Notları

Bilgi Sarmal Yayınları
Tarih Zümresi

 [bilgisarmaltarih](https://www.instagram.com/bilgisarmaltarih)

BİLGİ SARMAL

2. ÜNİTE

İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

- İNSANLIĞIN İLK İZLERİ
- İNSAN VE GÖÇ (İLK ÇAĞ'DA GÖÇLER)
- YAZININ GELİŞİMİ
- KABİLEDEN DEVLETE (DEVLETLER DOĞUYOR)
- İLK ÇAĞ'DA BAŞLICA MEDENİYET HAVZALARI (İLK ÇAĞ MEDENİYETLERİ)
- KANUNLAR DOĞUYOR (İLK ÇAĞ'DA HUKUK)

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

İnsanlığın İlk İzleri

- İnsanlığın tarihi, yazının olmadığı dönemler (Tarih Öncesi Devirler) ve yazının olduğu dönemler (Tarih Devirleri) olmak üzere iki temel kısma ayrılmıştır.

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

TAŞ ÇAĞI	MADEN ÇAĞI
Eski Taş (Paleolitik) Çağı	Bakır (Kalkolitik) Çağı
Anadolu: (MÖ 2,5 milyon- MÖ XVI. binyıl) Mezopotamya: (MÖ 1.100.000-MÖ XVII. binyıl) Mısır: (MÖ 8.000-7.500)	Anadolu: (MÖ 5.800-3.400) Mezopotamya: (MÖ 5.500-3.100) Mısır: (MÖ 4.000-3.000)
Orta Taş (Mezolitik) Çağı	Tunç Çağı
Anadolu: (MÖ XVI. binyıl- MÖ IX. binyıl) Mezopotamya: (MÖ XII. binyıl-MÖ X. binyıl) Mısır: (MÖ 7.500-5.000)	Anadolu: (MÖ 3.400-1.200) Mezopotamya: (MÖ 3.200-1.000) Mısır: (MÖ 3.000-1.070)
Yeni Taş (Neolitik) Çağı	Demir Çağı
Anadolu: (MÖ 8.500-5.800) Mezopotamya: (MÖ 10.000-5.200) Mısır: (MÖ 5.000-3.500)	Anadolu: (MÖ XIII. Yüzyıl-MÖ 330) Mezopotamya: (MÖ 1.000-MÖ 330) Mısır: (MÖ 1.070-330)

TARİHİ ÇAĞLAR

İLK ÇAĞ

MÖ 3200 (Yazının İcadı)-MS 375 (Kavimler Göçü)

ORTA ÇAĞ

375 (Kavimler Göçü)-1453 (İstanbul'un Fethi)

YENİ ÇAĞ

1453 (İstanbul'un Fethi)-1789

YAKIN ÇAĞ

1789 (Fransız İhtilali-...)

Tarih Öncesi Çağların Genel Özellikleri

- Tarih öncesi çağlar, insanlık tarihinin en uzun ve en az bilinen dönemleridir.
- Yazı olmadığı için dönemi aydınlatacak yeterli bilgilere ulaşılamamış ancak arkeolojinin katkılarıyla bazı veriler elde edilebilmiştir.
- Tarih öncesi çağlar, her yerde aynı anda aynı şartlar altında yaşanmamıştır.
- Bu dönemin çağlara ayrılmasında insanlığın kullandığı malzemeler dikkate alınmıştır.
- İnsanlık, MÖ 2,5 milyon yıl öncesinde buzulların erimesiyle iklim şartlarının uygun olduğu bölgelere göç etmeye başlamıştır. Bu yüzden genellikle "Bereketli Hilal" olarak adlandırılan Mezopotamya coğrafyasında yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Bereketli Hilal

- Tarımsal faaliyetlerden önce insanlar balıkçılık ve avcılık yapmış, Anadolu ve Mezopotamya çevresinde yabancı tahıl toplayıcılığıyla yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

- İnsanlar tarih öncesi dönemlerin ilk zamanlarında mağara ve kaya sığınaklarında yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

- Bilhassa tarım devriminden sonra nüfus artışının da etkisiyle “megaron” tipi barınaklar inşa edilmiştir. Tarih öncesi dönemlerde “obsidyen” (volkanik cam), mikrolit (küçük taş aletler) gibi malzemeler kullanılmıştır.

- Yeni Taş Çağı ile birlikte insanlar yabani tahılları ıslah ederek tarımsal faaliyetlere başlamıştır. **Tarım Devrimi** olarak da adlandırılan bu süreç, insanlık tarihi adına en önemli gelişmelerden biri olarak kabul edilir.

Bilgi Sarmal

Tarımın Başlaması ve Etkileri

- ✓ İnsanlar suyun daha çok olduğu yerlerde yoğun olarak yaşamaya başlamış, toplumsal ilişkiler artmış, düzeni korumak için **kurallar** konulmuştur.
- ✓ Tüketici toplumdaki üretici topluma geçilmiş, **özel mülkiyet, miras anlayışı ve sınıf farklılıkları** ortaya çıkmıştır.
- ✓ Köy yerleşimleri ortaya çıkmış böylece **mimari gelişmiş iş bölümü** ve ortak savunma anlayışı oluşturulmuştur.
- ✓ Orta Taş Devri'nde ilk evcilleştirilen hayvan köpek olmuş ve tarımsal faaliyetlerin artması ile **hayvanların evcilleştirilmesi** süreci hız kazanmıştır.
- ✓ Tarımın gelişmesi ile ürün fazlası yani “**artı ürün**” olgusu ortaya çıkmış ve ürün fazlasını sonraki zamanlarda kullanmak için depolar inşa edilmiştir.
- ✓ Artı ürün, **ticari faaliyetlerin** artmasında da etkili olmuştur.

Anadolu'da Tarih Öncesi Devirleri Aydınlatan Önemli Merkezler

Anadolu'da Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi yerleşim yerleri Tarih Öncesi Devirleri aydınlatan önemli yaşam bölgeleridir.

Çayönü (Diyarbakır)

- ✓ **Diyarbakır**'ın Ergani ilçesi sınırlarında yer alır ve dünyanın en eski köy yerleşim yerlerinden biri olarak kabul edilir.
- ✓ 8.000 m2 alana yayılan bölgedeki kazılar, 1964 yılında Robert J. Braidwood ve Halet Çambel başkanlığında bir ekiple başlatılmış ve farklı ekiplerle 1991 yılına kadar sürdürülmüştür.
- ✓ **İnsanlığın tarım yapmaya başladığı ilk bölgelerden biri olan Çayönü**'nde ilk tahıl üretiminin yapıldığı tespit edilmiştir.

Göbeklitepe (Şanlıurfa)

- ✓ Şanlıurfa'da Arkeolog Klaus Schmidt tarafından yürütülen kazılar sonucunda 1995 yılında ortaya çıkarılmıştır.
- ✓ Göbeklitepe, merkezde ikiz (T) şeklinde dikili taş ile onu çevreleyen taşlar ve duvardan oluşmaktadır. Her bir dikili taş en az 40-50 ton ağırlığında ve 4 ile 6 m uzunluğundadır.
- ✓ Günümüzden 12 bin yıl öncesine tarihlendirilmiş, **dünyanın en eski tapınaklarından biri** olarak kabul edilir.
- ✓ Bu tapınak alanının etrafındaki yerleşimlere bakıldığında; “insanlar tarımsal faaliyetler sonucu yerleşik hayata geçmiştir” yargısı tartışmaya açılmıştır.
- ✓ **UNESCO** Dünya Mirası listesinde yer almaktadır.

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

Çatalhöyük (Konya)

- ✓ Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarında bulunan Çatalhöyük, günümüzden 9 bin yıl öncesine tarihlendirilmiş, dünyanın ilk kent yerleşmelerinden biri olarak kabul edilir.
- ✓ Arkeolog **J. Mellaart** tarafından ortaya çıkarılan kent oldukça iyi korunmuş yapılar topluluğundan meydana gelmektedir.
- ✓ Çatalhöyük'te ezme ve öğütme taşlarının bulunmuş olması insanların kendi ekme ihtiyaçlarını karşıladıklarını göstermektedir. Ayrıca köpek ve sığır gibi hayvanları da evcilleştirmişlerdir.
- ✓ Birbirine bitişik evlerin yer aldığı Çatalhöyük'te, 8-10 bin kişilik kalabalık bir nüfus yaşamış ve insanlar eşit bir toplumsal yapı içerisinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.
- ✓ **UNESCO** Dünya Mirası listesinde yer almaktadır.

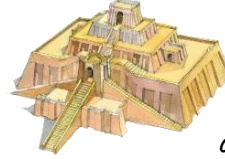
Sözlü Kültür

- Tarih öncesi devirlerde insanların çeşitli faaliyetleri ve birbirleriyle iletişimleri "sözlü kültür" anlayışının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.
- Efsaneler, mitler, destanlar ve kuşaktan kuşağa aktarılan diğer sözlü kültür öğeleri, zaman zaman farklı uygarlıklarda benzer özelliklerle görülmektedir. Örneğin Yaradılış, Tufan vb. efsanelerdeki birçok unsur farklı toplumların kültürlerinde yer almaktadır.

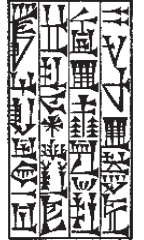

Yazının Gelişimi

- Sümerler tarafından MÖ 3200 yıllarında yazının icat edilmesi, tarih bilimi açısından insanlık tarihinin en önemli gelişmelerden biri olarak kabul edilmiş ve **tarihî çağların başlamasını** sağlamıştır.
- Sümerlerde insanlar çeşitli ürünlerini veya hayvanlarını rahiplere teslim ediyor ve rahipler de bunları **ziggurat** adı verilen tapınakların depolarına yerleştiriyordu. Rahiplerin bu malları kayıt altına alma ihtiyacı, yazının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

- İlk zamanlarda **piktografik yazı** (anlatılmak istenenlerin sembollerle ifade edilmesi) yöntemi kullanılmıştır.

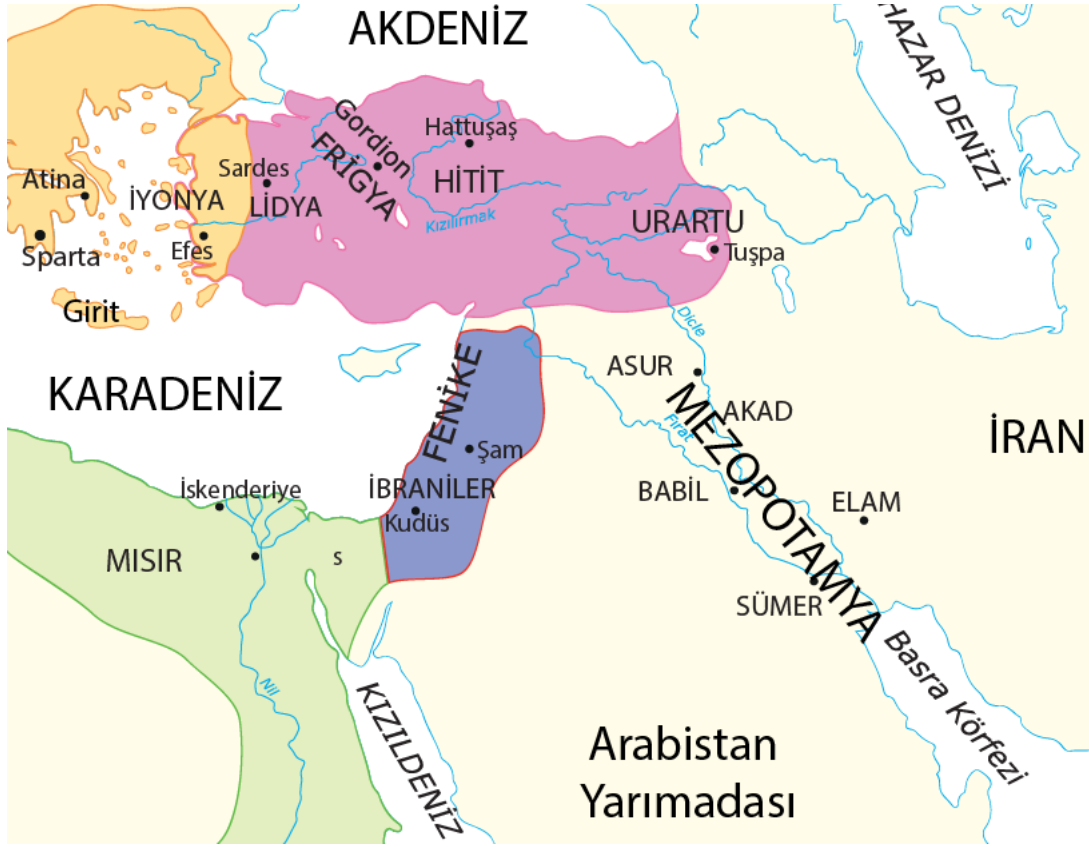
DİKKAT

- ✓ Yazının olmadığı dönemlerdeki insanlığa ait gelişmeler çok net açıklanamamakla birlikte yazının icadından sonra yaşanan tarihî gelişmeler daha çok kesinlik ifade etmektedir.
- ✓ Yazının icadı ile birlikte insanlığa ait kültürel ve bilimsel unsurların gelecek kuşaklara aktarımı kolaylaşmıştır.

- Sümerler yazıyı bulmalarının yanı sıra "**tablet evi**" adı verilen okullar açmışlardır. Mısırlılar **papirüs** üzerinde **hiyeroglif** yazısını (resim yazısı), Bergama uygarlığı **parşömen** kâğıdını, Çinliler tekstili yazı aracı olarak kullanarak yazılı kültürün gelişmesine katkı sağlamışlardır.
- Sümer yazısı Fenikelilere ilham olmuş ve onlar da alfabeyi bulmuşlardır.
- Yazının icadından sonra MÖ 1000 yıllarında **alfabe**, MS 150 yılında ise **kâğıt** kullanılmaya başlanmıştır. Yazının icadı toplumların eğitilmesini daha da kolaylaştırmıştır.

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

İlk Çağ'da Başlıca Medeniyet Havzaları (İlk Çağ Medeniyetleri)

Mezopotamya Medeniyetleri

BİLGİ NOTU

Mezopotamya: Yunancada "iki nehir ortasındaki ülke" anlamına gelir. Bu bölge, Doğu Anadolu'dan doğup Basra Körfezi'nde denize dökülen Dicle ve Fırat Nehirlerinin çevresinde kalan toprakları içine alır.

Sümerler

- ✓ **Site** adı verilen şehir devletleri şeklinde örgütlenmişlerdir.
- ✓ **Kara sabanı** icat eden ve sulama kanalları inşa eden Sümerlerin en önemli geçim kaynağı tarımdır.
- ✓ MÖ 3200 civarında **yazıyı** icat etmişlerdir. Ayrıca ilk yazılı kanunlar (**Urkagina Kanunları**), Ay yılı esasına dayalı **takvim**, dört işlem, tekerlek, uzunluk ve ağırlık ölçülerini icat etmişlerdir.
- ✓ **Ziggurat** adı verilen yapılar meydana getirmişler ve zigguratları; tapınak, tahıl ambarı, pazar ve rasathane (gözlemevi) olarak kullanmışlardır.

Bilgi Sarmal

Babiller

- Kral **Hammurabi** kendi adıyla anılan kanunlar yapmış, **Babil Kulesi** ve **Babil'in Asma Bahçeleri** gibi eserler inşa etmişlerdir.
- Ay ve Güneş tutulmalarının zamanını önceden tahmin edip alan ve hacim hesaplamaları yapmışlardır.

Asurlular

- Daha çok ticaretle ilgilenmişler ve yazının Anadolu'ya taşınmasını sağlamışlardır. Tarihin ilk kütüphanesi olan "**Ninova Kütüphanesi**"ni inşa etmişlerdir.
- Mimari, heykel, kabartma ve resim sanatlarında önemli eserler yapmışlardır.

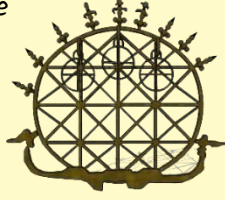
Ninova Şehri

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

Anadolu Medeniyetleri

Hititler

- **Hattuşaş** merkez olmak üzere kurulan Hititlerde, kral dışında **pankuş meclisi** ve **tavananna** adı verilen kraliçe devlet yönetiminde etkili olmuştur.
- Gelişmiş hukuk kurallarıyla kadın haklarına kanunlarında yer vermişlerdir.
- Mısır'la yapılan **Kadeş Savaşı** sonrası MÖ 1280'de tarihin bilinen ilk yazılı antlaşması olan **Kadeş Antlaşması'nı** imzalamışlardır.
- **Anal** adı verilen yıllıklar oluşturmuşlardır. Hitit kralları tanrılara hesap vermek amacıyla yazdırdıkları bu yıllıklarda kazandıkları zaferler kadar yenilgilerine de yer vermişler böylece objektif tarih yazıcılığının ilk örneklerini sunmuşlardır.

Lidyalılar

- Ege bölgesinde başkent **Sardes** olmak üzere kurulan bir uygarlık olan Lidyalılar, **Kral Yolu**'nu etkili bir şekilde kullanarak zengin bir ticari hayata sahip oldular.
- İnsanlık tarihinde ilk kez **parayı** icat ettiler.

Frigler

- **Gordion** (Polatlı-Ankara) başkent olmak üzere kurulmuşlar, tarımsal faaliyetlerde ön plana çıkmışlar, "**tapates**" adı verilen halılar kullanmışlardır.
- "**Fibula**" denilen çengelli iğneleri icat ettiler ve "**fabl**" (hayvanları konuşturma sanatı) hikayelerini oluşturdular.
- Kayaları oyarak yaptıkları kaya mezarları ve tapınaklarıyla meşhur olan Frigler, Fenike alfabesini kullandılar.

Urartular

Tuşpa (Van) merkez olmak üzere kurulmuşlar, taş ve maden işçiliğinde gelişmişler, su kanalları, su bentleri ve mezar odaları inşa etmişlerdir.

İran Medeniyeti

- İran'ın bilinen en eski medeniyeti olan Medlerin, MÖ 550 yılında yıkılmasından sonra bölgeye Persler hâkim olmuştur.
- Persler İran'da güçlü bir imparatorluk kurmuşlar ve ülkeyi "**satraplık**"lara ayırarak merkezi otoriteyi güçlü tutmuşlar, ilk düzenli **posta teşkilatını** kurmuşlardır. Ticari alanda etkili olarak **Kral Yolu**'nu inşa etmişlerdir.

Çin Medeniyeti

- **Barut, pusula, kâğıt** ve **matbaayı** icat ederek insanlığın gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır.
- Mimarlık, heykelticilik, resim, cam süsleme, ipek böcekçiliği, ipekli dokuma işçiliği ve seramik sanatlarında gelişme göstermişlerdir.
- Masaj ve akupunktur tekniğini tedavi amaçlı kullanmışlardır.

Yunan Medeniyeti

- Şehir devletleri şeklinde örgütlenmişler, **Dragon, Solon** ve **Klistenes** kanunlarını yapmışlardır.
- Zeytincilik, balıkçılık, hayvancılık ve ticaret alanında gelişmişler ve uzak ülkelerde koloniler kurmuşlardır.
- Tanrıları adına **olimpiyat oyunları** düzenlemişler, demokrasi, felsefe başta olmak üzere birçok alanda önemli gelişmeler kaydetmişler, **Aristoteles, Thales, Pythagoras** gibi önemli filozoflar yetiştirmişlerdir.

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

Hint Medeniyeti

- İlk kez "sıfır"ı kullanmışlar ve aritmetiğin gelişimine katkı sağlamışlardır.
- Müzikte bilinen en eski notalama yöntemini kullanmışlardır.
- Şiir sanatında gelişmişler, "Mahabharata" ve "Ramayana" destanlarını dünya edebiyatına kazandırmışlardır.

Mısır Medeniyeti

- Mısır, ilk zamanlarda "nom" denilen şehir devletleri şeklinde örgütlenmiş, Kral Menes Dönemi'nde siyasi birlik sağlanmıştır.
- Tanrı-kral özelliğine sahip firavunlar tarafından yönetilmişler ve MÖ 1280'de tarihin bilinen ilk antlaşması olan Kadeş Antlaşması'nı Hititlerle imzalamışlardır.

- Mısırlılar ölülerini mumyalamış, ölen firavunlar için piramitler, diğer insanlar için labirentler inşa etmişlerdir.
- **Hiyeroglif (resim)** yazısını kullanmışlar, bu yazıyı papirüs bitkisinden elde ettikleri kâğıt üzerine yazmışlardır.
- Güneş yılına dayalı ilk takvimi yapmış ve pi sayısını en doğru şekilde hesaplamışlardır.

Doğu Akdeniz Medeniyetleri

Fenikeliler

- Şehir devletleri şeklinde bir siyasi örgütlenme kuran Fenikeliler, deniz ticaretini başlatan ve uzak ülkelerde koloniler kuran ilk uygarlıklardan biridir.
- Latin alfabesinin temelini oluşturmuşlar, "Fenike alfabesi"ni ve "cam"ı icat ederek dünya medeniyetinin gelişimine önemli bir katkı sağlamışlardır.

Κ	'	⊗	Τ	Ϟ	Ρ
Β	Β	Ϡ	Υ	Ϡ	Σ
Γ	Γ	Ϟ	Κ	Ϟ	Κ
Δ	Δ	Ϟ	Λ	Ϟ	Ρ
Ε	Ε	Ϟ	Μ	Ϟ	Σ
Υ	Υ	Ϟ	Ν	Ϟ	Τ
Ι	Ι	Ϟ	Ξ	Ϟ	Σ
Η	Η	Ϟ	Ο	Ϟ	Τ

İbraniler

- Hz. Musa önderliğinde Filistin bölgesine yerleşmişler, Hz. Davut Dönemi'nde ilk kez devlet kurmuşlar, Hz. Süleyman Dönemi'nde ise çok geniş bir coğrafyada güçlü bir krallık oluşturmuşlardır.
- Dünyanın ilk semavî dinî olan **Museviliğe (Yahudilik)** inanmışlardır.

DİKKAT

İbraniler Museviliği kendilerine indirilmiş millî bir din olarak kabul ettikleri için misyonerlik (dini yayma) politikası gütmemişlerdir.

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

İlk Çağ'da Bilim

• İnsanlığın çeşitli ihtiyaçları bilimsel gelişmelere de zemin hazırlamış tıp, matematik, astronomi, fizik, kimya, tarih, coğrafya gibi bilim dallarında zamanla önemli gelişmeler yaşanmıştır.

• Astronomide **Thales**; Coğrafya alanında **Eratosthenes** (coğrafya biliminin kurucusu), **Hipparchus Strabon**; tıp alanında **Hipokrat**; fizik, matematik gibi alanlarda **Archimedes** İlk Çağ'da yaptıkları çalışmalarla ön plana çıktılar.

İnsan ve Göç (İlk Çağ'da Göçler)

BİLGİ NOTU

Göç: Bireylerin veya toplulukların daha çok yerleşmek amacıyla bir ülkeden başka bir ülkeye veya bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmesi ve taşınmasına göç denir.

Göçlerin Nedenleri

- ✓ İklim şartlarına bağlı olarak tarımsal üretimin düşmesi ve kıtlık sorununun yaşanması
- ✓ Salgın hastalıkların insanların yaşamını tehdit etmesi ve hayvancılık faaliyetlerine zarar vermesi
- ✓ Siyasi bir gücün egemenliğine girerek baskı altına alınan veya güçlü bir toplum tarafından yok edilmek istenen toplumların bu durumdan kurtulma isteği
- ✓ Nüfus artışının yaşanması
- ✓ Dinî, siyasi, sosyal vb. nedenlerle toplumların sürgün edilmesi
- ✓ Herhangi bir dinî kabul etmek istemeyen veya inandıkları dinî yaşamak isteyen insanların yeni yurtlar bulma düşüncesi

Önemli Göçler

Amurru (Babil) Göçleri: MÖ 3000'in sonlarında gerçekleşen bu göç hareketinde Amurrular, Arabistan'dan Suriye ve Mezopotamya'ya gelmişler ve Sümerlerin yıkılmasında rol oynamışlardır.

Akad Göçleri: MÖ 3000'lerde Sümer topraklarına gerçekleşen bu göç hareketi sonucunda Akadlar, Sümer kültürünü benimsemiştir.

Hurri Göçleri: MÖ 3000 yılının sonlarında kuzeyden gelen Hurriler, Doğu Anadolu ve Mezopotamya'ya yayılmıştır.

Frig Göçleri: MÖ 1200-800 yılları arasında Makedonya üzerinden gelen Frigler, Anadolu'ya yerleşmiştir.

Ege Göçleri: "Deniz Kavimleri Hareketi" olarak da adlandırılan bu göçler, MÖ XIII. yüzyılın sonları ve XII. yüzyılın başlarında iki kez yaşanmıştır. Mısır, Ege Adaları, Yunanistan ve Anadolu üzerine gerçekleşen bu göç hareketlerine karşı Mısır Krallığı kendisini savunmayı başarmış ancak Hitit Devleti yıkılmıştır.

Yahudi Göçleri: İlk olarak MÖ 587 yılında Babiller tarafından Filistin'den sürgün edilen Yahudiler, ilerleyen zamanlarda da Pers ve Roma İmparatorluğu tarafından dünyanın çeşitli bölgelerine göç ettirilmiştir.

Hristiyan Göçleri: MS 1. ve II. yüzyılda Roma topraklarında hızla yayılmaya başlayan Hristiyanlık, Roma tarafından baskı altına alınmıştır. Bu durum karşısında Hristiyanlar da daha çok Antakya ve Kapadokya çevresinde gizli bir şekilde dinlerini yaşamıştır. MS 313 tarihinde yayımlanan "Milano Fermanı" ile Hristiyanlık serbest bırakılmıştır.

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

İlk Çağ'ın Tüccar Toplulukları

Asurlular (MÖ 2100-MÖ 625)

- ✓ Yaşadıkları coğrafyanın tarıma elverişli olmamasından dolayı **Asur Ticaret Kolonileri** Çağı'nda Anadolu ile ticarete önem vermiş ve **kolonicilik** faaliyetlerinde bulunmuşlardır.
- ✓ Kayseri **Kültepe**'yi (Kaniş) kendilerine merkez seçmişler ve karum adı verilen büyük pazarlar kurmuşlar, Anadolu'ya yazıyı getirmişlerdir.

Bilgi Sarmal

AKLINDA KALSIN

Kolonicilik: Daha çok ticareti geliştirmek amacıyla bir ülkenin kendi sınırları dışında oluşturduğu liman veya pazar özelliği taşıyan merkezlere koloni, bu faaliyetlere de kolonicilik denir. Kolonicilik ile devletler, siyasi ve askerî üstünlük kurmuşlar, ham madde ve pazar ihtiyacını gidermişlerdir. Ayrıca toplumlar arası etkileşim artmıştır.

Fenikeliler (MÖ 1000-MÖ 520)

Buldukları coğrafyanın tarım ve hayvancılığa çok fazla elverişli olmamasının da etkisiyle ticarete yönelmişler, deniz ticaretini başlatan ve uzak ülkelerde koloniler kuran ilk uygarlıklardan biri olmuşlardır.

Lidyalılar (MÖ 687- MÖ 546)

Batı Anadolu'dan Mezopotamya'ya kadar uzanan "Kral Yolu"nu etkin bir şekilde kullanan, parayı icat eden ve maden ayrıştırma tekniğini keşfeden Lidyalılar, toprağa bağlı ürünleri, seramik ve tekstilleriyle uluslararası ticaretin gelişimine önemli katkılar sağlamışlardır.

Soğdlar

Bağımsız prenslikler şeklinde bir siyasi örgütlenme kurmuşlar, Kök Türk Devleti zamanında Semerkant şehrini kültür ve ticaret merkezi hâline getirmişlerdir. **İpek Yolu** ticaretini uzun bir süre kontrol eden Soğdlar, kendi dillerini yaymayı da başarmışlardır.

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

Kabileden Devlete (Devletler Doğuyor)

BİLGİ NOTU

Devlet: Farklı tanımlara sahip olmakla birlikte genel manada, belli bir coğrafya üzerinde yaşayan insanları yönetme hakkına ve şiddet kullanma tekeline sahip olduğunu iddia eden bir örgütlenme olarak tanımlanabilir.

Yönetim Şekilleri

Tiranlık: Eski Yunan'da iktidarı mevcut yasalara aykırı bir biçimde ele geçirme ve baskıcı bir biçimde hüküm sürme anlayışına denir.

Aristokrazi: Bir toplulukta belirli bir soyun, diğer soylara göre üstün kabul edildiği ve bu soyun toplumu yönetme hakkına sahip olduğu siyasal ve toplumsal sisteme denir. Daha çok Eski Yunan ve Roma uygarlıklarında görülen bir yönetim biçimidir.

Monarşi: Tek bir kişinin iktidarına dayalı yönetim şeklidir. Krallık, imparatorluk, padişahlık gibi düzenlerde monarşik bir anlayış hâkimdir. Mutlakiyet veya mutlak monarşi de monarşinin katı hâlini ifade eder.

Demokrasi: Yunanca bir kelime olan demokrasi, halkın yönetimi, iktidarı anlamına gelse de İlk Çağ'da yurttaş olma hakkına sahip elit bir sınıfın yönetime katıldığı bir anlayıştır. Eski Yunan ve Roma'da uygulanmıştır.

Cumhuriyet: Ülkede egemenliğin bir kişi veya zümreye değil, toplumun tümüne ait olduğu, ülkeyi yönetenlerin demokratik esaslar çerçevesinde seçim ilkesine göre belirlendiği yönetim şekline cumhuriyet denir. Günümüz cumhuriyet anlayışından farklı olsa da Roma uygarlığında bir dönem cumhuriyet rejimi uygulanmaya çalışılmıştır.

Bilgi Sarmal

İmparatorluk: Bir ülkede çeşitli milletleri veya kültürel, etnik, ekonomik ve toplumsal açıdan çeşitlilik arz eden farklı halkları bünyesinde toplayan devletler imparatorluk olarak tanımlanır.

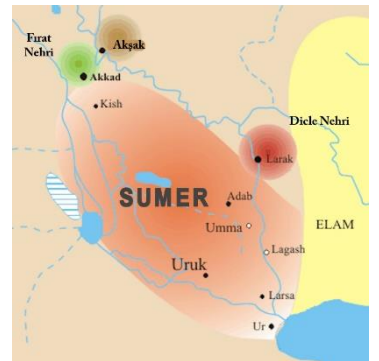

Roma, Pers, İskender gibi devletler imparatorluk özelliğine sahiptir.

Oligarşi: Bir ülkede yönetme hakkının birkaç kişinin eline verildiği aristokrasi düzenin daraltılmış hâlini ifade eder. Yunan şehir devletlerinde çeşitli zamanlarda uygulanmıştır.

Teokrasi: Bir ülkede tüm yönetim işlerinin ve iktidarı kullanma anlayışının dinî esaslar çerçevesinde şekillendiği sisteme teokrasi denir.

- Tarımsal faaliyetlerin ortaya çıkması ile insanlar suyun çok olduğu bölgelere yerleşmeye ve toplu hâlde yaşamaya başladılar. Bu durum bir süre sonra **kabilelerin** kurulmasına yol açtı.
- Kabileler daha sonra şehir devletleri şeklinde örgütlendiler. Urartu, Hitit, Frig, Lidya, Sümer, Babil, Akad gibi medeniyetler de devlet kurmalarına rağmen **kabile konfederasyonları** (genellikle dış işleri ve savunma alanlarında ortak politika izleyen diğer alanlarda serbest hareket eden devletler topluluğu) anlayışını devam ettirdiler.

Şehir Devletleri

Şehir Devletleri		
Sümer/Fenike	İyon/Dor/Yunan	Mısır
Site	Polis	Nom

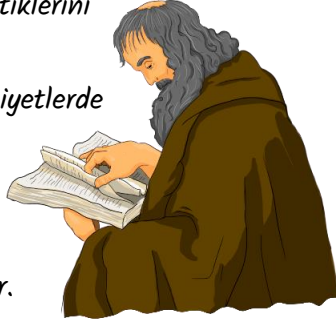
2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

İlk Devletlerde Gücün Meşruiyet Kaynağı

AKLINDA KALSIN

Meşruiyet (Meşru Olma Durumu): Bir eylemin, durumun veya kurumun toplum tarafından normal, akla ya da geleneklere uygun, hukuki, ahlâken kabul edilebilir olarak görülmesi demektir.

- **Hitit** kralları güçlerini tanrıdan aldıklarını ifade ederken, **Urartularda** krallar tanrı "**Haldi**"nin isteğiyle ülkeyi yönettiklerini iddia etmişlerdir.
- **Girit** ve **İyon** gibi medeniyetlerde din konusunda söz söyleme hakkına sahip kral ve soylu sınıf, yönetime hâkim olmuştur.

DİKKAT

Yönetimin din konusunda kararlar alması teokratik yönetim anlayışının varlığını göstermektedir.

- **Sümer** şehir devletlerinin başında bulunan "**ensi**"ler, rahip-kral özelliği gösterirler, en yüksek rahip, yargıç ve komutan yetkileri ile devletlerini yönetirlerdi. Asur, Babil, Sümer gibi medeniyetlerde zaman zaman mensup olunan soy (sülale) meşruiyetin temel dayanaklarından biri olmuş ve belli bir soya ait olanlar ülke yönetimini üstlenmişlerdir.
- Mısır'da hükümdarlar **firavun** unvanını alarak kendilerini tanrı-kral ilan etmişler ve meşruiyetlerini arttırmışlardır.
- Babil Kralı **Hammurabi** ise gücünü hukuka ve orduya bağlayarak hüküm sürmüştür.

- **Eski Yunan**'da yöneticiler de güçlerinin tanrısallığına vurgu yapmışlardır. Makedonya Kralı **Büyük İskender**, gücünü tanrıdan aldığına vurgu yapmış, düzenlediği seferler ile Hellenizm kültürünün temellerini atmıştır.

İskender İmparatorluğu

ÖNEMLİ

Hellenizm: İskender'in Asya seferleri kültür bakımından önemli sonuçlar doğurmuştur. Kültür tarihi bu seferler sayesinde ilerleme göstermiş ve Doğu ve Batı kültürleri arasında karşılıklı diyalog kurulmuştur. Bu iki kültürün karşılaşmasında "Hellenizm" adı altında bir akım oluşmuştur.

- Dünyanın en büyük imparatorluklarından biri olan Roma'da krallık, cumhuriyet ve imparatorluk dönemleri yaşanmıştır. Asillerden oluşan ve senato adını alan bir meclis Roma İmparatorluğu'nun yönetiminde etkili olmuştur.

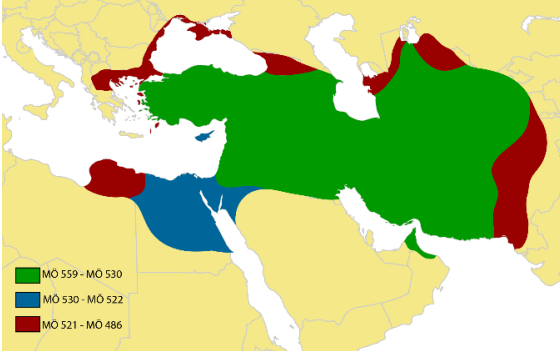
Roma İmparatorluğu

Bilgi Sarmal

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

Coğrafya ve Ekonomik Hayatın Devlet Teşkilatlanmasına Etkisi

- İlk Çağ'da oluşturulan siyasi organizasyonlar toplumların yaşadıkları coğrafyaya göre şekillenmiştir.
- Mezopotamya'da genelde şehir devletleri şeklinde bir örgütlenme ortaya çıkmış ancak Sümer, Babil gibi uygarlıklar güçlü krallıklar da kurmuştur.
- Yunanistan'ın dağınık bir bölge olması merkezî bir siyasi yapının kurulmasını engellemiş ve bölgede polis adı verilen şehir devletleri kurulmuştur. Polislerde demokratik bir anlayış uygulanmış fakat zaman zaman da "tiran" adı verilen despot liderler yönetimi ele geçirmiştir.
- Persler ise güçlü bir imparatorluk kurmuşlar merkezî otoriteyi sağlamak için ülkeyi satraplıklara bölmüşler ve posta teşkilatı kurmuşlardır.

Pers İmparatorluğu

- Anadolu'da kurulan uygarlıklardan Lidyalılar ticari alanda gelişme gösterirken iç bölgelerde yaşayan Frigler tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır.
- Eski Yunan uygarlığında ise tahıl üretimi yeterli düzeyde olmadığı için insanlar, koloncilik yaparak ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır.
- Çok geniş topraklarda hâkimiyet kuran Roma uygarlığı tarımsal faaliyetler yanında kıyı bölgelerinde koloniler kurmuşlardır.
- Mısır uygarlığında Nil Nehri kenarında tarımsal faaliyetler yapılmıştır.

Kanunlar Doğuyor (İlk Çağ'da Hukuk)

- İlk Çağ'dan itibaren büyük kalabalıklar hâlinde bir arada yaşayan insanlar toplumsal düzeni sağlamak için kurallar koyma ihtiyacı hissetmişler bu durum da "hukuk"un oluşmasına zemin hazırlamıştır. İlk zamanlarda uygarlıklar sözlü hukuk kurallarını uygularken yazının icadıyla yazılı hukuk kuralları da gelişmiştir. Orta Asya Türklerinde olduğu gibi yazının bilinmesinden sonra da bazı toplumlar "töre" adı verilen sözlü hukuk kurallarını uygulamaya devam etmişlerdir.

İlk Çağ'ın Önemli Kanunları

Urkagina Kanunları: Dünya tarihinin en eski yazılı kanunları olarak kabul edilir. Bu kanunlarda eski yönetimi eleştiren Urkagina daha çok mülkiyet ve aile hukuku esaslarına yer vermiştir.

Hammurabi Kanunları: Babil kralı Hammurabi tarafından hazırlanan ve 282 maddeden oluşan bu kanunlarda Hammurabi, kendisini tanrının temsilcisi olarak görmüş ve cezaların kısas kısas (dişe diş, göze göz) esasına ve sınıfsal özelliklere göre verilmesini savunmuştur.

Hitit Kanunları: Sümer kanunlarını örnek alarak kendi hukuk sistemini oluşturmuşlar ve belli suçlara karşı daha hafif cezaların verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Ayrıca evlenme, boşanma gibi hususlarla ilgili de düzenlemeler yaparak "medeni kanun"un ilk örneklerini vermişlerdir.

Eski Ahit: İlk tek tanrılı semavi inanca sahip İbraniler de ilahi kökenli hukuk kurallarını oluşturmuşlardır. "On Emir" veya "Ahd-i Atik" olarak da adlandırılan bu kanunlar Hz. Musa'ya tanrı tarafından gönderildiğine inanılan emirlerdir.

Bilgi Sarmal

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

ÜNİTE TESTLERİ

2022 AYT

1. İlk Çağ Uygarlıkları konusunu işleyen Dilek Öğretmen, öğrencilerine şu bilgileri vermiştir:

- Batı Anadolu'da Gediz ve Küçük Menderes çevresine yerleşmişlerdir.
- Kral Gıges zamanında bağımsız bir devlet hâline gelmişlerdir.
- Kendilerine has bir alfabeleri ve dilleri vardır.
- Başkentleri Sardes, zenginliği ve güzelliğiyle meşhurdur.
- Altın ve gümüş işlemeciliğinde gelişmişlerdir.

Öğretmenin, hakkında bu bilgileri verdiği ilk Çağ toplumu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Frigler B) Lidyalılar C) Urartular
D) Hititler E) İonyalılar

2021 AYT

2. İlk Çağ Anadolu uygarlıklarının dünya ortak mirasına katkıları hakkında araştırma yapan Serhat'ın aşağıdaki bilgilerden hangisine ulaşması beklenir?

- A) Çivi yazısının icat edilmesi
B) Paranın ticaret hayatında görülmesi
C) Tek tanrı anlayışının ortaya çıkması
D) Alfabenin oluşturulması
E) Güneş takviminin hazırlanması

2020 AYT

3. Aşağıdakilerden hangisi, uygarlığın kültürel etkileşimlerle geliştiğini gösteren örneklerden biri değildir?

- A) Sümerlere ait kanunların, Babilliler tarafından geliştirilmesi
B) Anadolu'ya yazının Asur ticaret kolonileri tarafından getirilmesi
C) Eski Yunan eserlerinin Arapçaya çevrilmesi
D) Ateşin aynı dönemde dünyanın farklı yerlerinde bulunması
E) Akdeniz'deki denizcilerin birbirlerinin haritalarından faydalanması

2019 AYT

4. Aşağıdakilerden hangisi Mısır Uygarlığı'nın özelliklerinden biri değildir?

- A) Hiyeroglif adı verilen resim yazısını kullanmışlardır.
B) Nom adı verilen şehir devletleri kurmuşlardır.
C) Hititlerle Kadeş Antlaşması'nı yapmışlardır.
D) Sınıfsız bir toplum yapısı oluşturmuşlardır.
E) Ölümden sonraki yaşama inanmışlardır.

2018 AYT

5.

- Konya'nın Çumra ilçesinin 10 km güneydoğusunda yer alır.
- MÖ 7000'li yıllardan kalma bir yerleşim yeridir.
- Neolitik Çağ'a ait buluntulara rastlanmıştır.
- Penceresiz ve girişleri çatıdan olan kerpiç evler bulunmaktadır.

Tarih öncesi döneme ait bu yerleşim yeri, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Alacahöyük B) Göbeklitepe C) İkiztepe
D) Çatalhöyük E) Alishar

2017 LYS

6. Sümerlerle ilgili bir proje ödevi hazırlayan Mehmet, projesinde Sümerlerin, Mezopotamya uygarlıklarından biri olduğunu; Gılgamış, Tufan ve Yaradılış destanlarını oluşturduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte bu uygarlığın oymacılık, heykel ve kuyumculukla ilgilendiğine; sütun, kemer ve kubbe tarzını kullanarak tapınaklarını inşa ettiklerine değinmiştir. Son olarak Sümerlerin sulama amaçlı kanallar açtığına ve dört işlemi kullanarak çarpma ve bölme cetvelleri hazırladıklarına dikkat çekmiştir. Buna göre Mehmet'in proje ödevinin sonuç kısmında, Sümerlerin aşağıdaki alanların hangisinde gelişme gösterdiğinden söz etmesi beklenemez?

- A) Mimari B) Tarım C) Sanat
D) Edebiyat E) Astronomi

Bilgi Sarmal

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

Bilgi Sarmal / TYT Soru Bankası

7. "İnsanlık tarihindeki ilk tapınaklar, MÖ 5000 yılında Malta Adası'nda inşa edilmiştir." bilgisi son zamanlarda yapılan arkeolojik çalışmalarla değişmiştir.

Bu yargının ortaya çıkmasında aşağıdaki bölgelerden hangisinde yapılan çalışmalar etkili olmuştur?

- A) Göbeklitepe
B) Çayönü
C) Çatalhöyük
D) Alacahöyük
E) Lascaux

Bilgi Sarmal / AYT Soru Bankası

8.

Görselde yer alan toplumun;

- I. Eski Taş,
II. Orta Taş,
III. Yeni Taş

devirlerinin hangilerinde yaşadığı söylenemez?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) I ve III

Bilgi Sarmal / TYT Soru Bankası

9. Efes, Milet, Foça gibi şehirlerde hâkimiyet kuran İyonyalılar, daha çok ticari alanda gelişme gösterirken Anadolu'nun iç kesimlerinde yaşayan Hititler genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır.

Bu iki uygarlığın farklı ekonomik faaliyetler içerisinde bulunmasında aşağıdakilerden hangisinin öncelikli etkisinden söz edilebilir?

- A) Dinî inançlar
B) Hukuk anlayışı
C) Örf ve adetler
D) Coğrafi konum
E) Askerî sistem

Bilgi Sarmal / AYT Soru Bankası

10. Soğd ülkesi, Semerkant ve Buhara merkez olmak üzere Amuderya (Ceyhun) ile Siriderya (Seyhun) nehirleri arasındaki Maverünnehir bölgesidir. Soğd bölgesi ilk zamanlarında şehir devletleri hâlinde idare olunmuş daha sonraki devirlerde bölgede İslamiyet yayılmıştır. Uzun bir dönem boyunca da İpek Yolu'nun önemli merkezlerinden biri olarak ekonomik, siyasi ve kültürel bir merkez hâlini almıştır.

Soğdlarla ilgili parçada yer alan altı çizili ifadenin aşağıdakilerden hangisine kanıt oluşturduğu söylenebilir?

- A) Toplumsal etkileşimin zayıf olduğuna
B) Siyasi birliğin olmadığına
C) Konar göçer yaşam tarzının varlığına
D) Savaşçı bir toplum yapısının oluştuğuna
E) Çok tanrılı dinlerin benimsendiğine

Bilgi Sarmal / AYT Soru Bankası

11. MÖ 750'li yıllarda Sakarya Irmağı havzasında kurulmuşlardır. Tarım, hayatlarında önemli bir yer tutmuştur. Öyle ki bereket ve doğa tanrıçasına Kibele adını vermişler ayrıca tarımı korumak için ağır cezalar içeren kanunlar çıkarmışlardır.

Bu bilgiler aşağıdaki uygarlıklardan hangisine aittir?

- A) Frig
B) Hitit
C) Lidya
D) Urartu
E) Hatti

Bilgi Sarmal / TYT Soru Bankası

12. "İlk Çağ'da mimari ve sanatın gelişmesindeki etkenlerden biri de dinî inançlardır." diyen bir tarihçi **bu görüşüne kanıt olarak aşağıdakilerden hangisini gösteremez?**

- A) Mısırlılarda firavunlar için piramitlerin yapılması
B) Çok tanrılı inanca sahip Sümerlerin zigguratlar inşa etmesi
C) Çinlilerin büyük buda heykelleri yapmaları
D) Urartuların mezarlarını oda ve ev biçiminde yapmaları
E) Perslerin Zerdüştlük dinine inanmaları

TARİHİN EN ZEYKULİ HÂLİ

